

ՆՈՐ-ԴԱՐ

№ 116 ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ՏԱՐԻ ՀԻՆՂԱՐԹԻ, 3 ՅՈՒԼԻՍԻ

1903

ՀԻՆՂԱՐԹԻ, 3 ՅՈՒԼԻՍԻ, ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ՏԱՐԻ № 116

Ցարական 10 բուր., վեց ամիսը՝ 6 բուր., երեք ամիսը 3 ր. 50 կոպ., ամիսը՝ (Թիֆլիսում) 1 ր., հասով 5 կ. Բաժանորդ Կն. Գրուսմ միմիայն խմբագրատանը՝ Դաւիթով. փողոց 25.

Խմբագրութեան հասցեն՝ Тифлисъ, Редакция «Норъ-Даръ»
կամ Tiflis, Rédaction «Nor-Dar»

Խմբագրութիւնը բաց է ամէն օր (բացի տօն օրերէն) ժամը 9-ից մինչև 2-ը: Ցայտարարութիւններն ընդունում են ամէն լոգոններով Ցայտարարութիւնները բառին 2 կ., ընկալման համար կրկնապատիկ

ԲՈՎԱՆԴԱՐՈՒԹԻՒՆ

Առաջնօրէն. — Մանասարեան ուսումնարանի սեփականութեան առթով:
Բարեկիցներ. — Լուսին:
Մեզ գրում են. — Մոսկովայից, Բազմից, Ալլադ երգի պղնձահանքերից: Ուշագրաւ տուածակ:
Մամուլի շուրջը:
Հուսի պատգմ:
Թղթակցութիւններ. — Մոսկովա:
Կ. Պոլսի հայ թերթերից:
Քաղաքական. — Հոսի տրամադրութիւնը: Պապի յաջորդը: Գարդինալ Գոստի: Երուսթայի նոր կառավարչի հայեացքները: Օտար մամուլը գրքման սոցեալ-դեմոկրատների մասին:
Ներքին-հեռագրներ:
Թեր և դէմ:
Խառն լուսեր:
Տեղեկատու:
Ցայտարարութիւններ:

Թիֆլիս, 2 յուլիսի, 1903 թ.,
ՍՆԱՍԱՐԵԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻ ՏԵ-
ՂԱԲՈՒՌՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Ջանապան Ժամանակներ թիւր-բանայրի գաւառական կրթական գործի զեկավարութիւնը գտնուել է ուսում և գիտութիւն տարածելու նպատակով կազմակերպուած ընկերութիւններին ձեռքը, որոնք գործին զարկ տալու և առաւել ընդարձակ սահմաններով գործելու նպատակով ձուլուած են ի մի «Միացեալ-ընկերութիւն» անուան տակ և թիւրբանայ գաւառական ուսումնարանական գործը երկար տարիներ տանում են բաւական մեծ յաջողութեամբ և արդիւնաւորութեամբ: 1885—1895 թուականները Միացեալ-Ընկերութեան գործունէութեան եռանդալից ու բեղմնաւոր շրջանն էր, որի ընթացքում նա բացել էր Մեծ-Հայաստանի և Կիլիկիայ ամենից աւելի կարիք դպացուած վայրերում թուով մինչև 40 միջաւան, երկդասեան և երեքդասեան ստորին ուսումնարաններ:

Որքան էլ գործը դժուար էր հաստատ հիմունքների վրայ և առաջ էր տարւում մեծ խնամքով ու հոգատարութեամբ, բայց և այնպէս Միացեալ Ընկերութիւնը չէր կարող իւր սուղ միջոցներով չէ մարդոջ երկրի ուսման ծաւալը յազանել, ամառանդ որ նրա իսկական կոչումը կայանում էր թիւրբանայ ժողովրդի մէջ տարրական ուսումը, որիչ խօսքով աւսած, գրագիտութիւնը տարածելու, Իսկ ինչ վերաբերում էր միջնակարգ կրթութեան, — այդ պէտք է հոգային հայաբնակ քաղաքները իրենց սեփական միջոցներով պահուող ուսումնարաններով, որոնք յամենայն դէպս կանգնած էին ստորին ուսումնարաններից աւելի բարձր, իսկ շատ քաղաքներում պահուող էին լիակատար միջնակարգ դպրոցներ:

Մեծ էր միջնակարգ դարգացում մատակարարող կրթական հաստա-

տութիւնների պահանջը թիւրբանայրի մէջ և այդ խոշոր կարիքը հոգալու, այդ պահանջին մասամբ գոնէ բաւականութիւն տալու նպատակն ունէր Կարին հիմնարկուած Մանասարեան վարժաւանը:

Այդ վարժարանը իւր գիրքով, ուսման ընդարձակ ծրագրով և բարձր կրթութիւն ստացած ուսուցչական խմբով, շատ բնական էր, որ գրաւէր թիւրբանայրի ուշագրուութիւնը և գէպի իրեն ձգէր թիւրբայի բոլոր հայաբնակ կեդրոններից բազմաթիւ հայ աւտոմարի: Այդ ուսումնարանը տարեց տարի հայ հասարակութեան մատակարարում է որոշ թուով հայրենի գիտութիւնների մէջ բաւական պատրաստուած շրջաններ, որոնք, մտնելով քահանայական և ուսուցչական ասպարէզները, կտրողանում են գրաւել իրենց կոչման ու պաշտօնին համապատասխան դիրք և օգտակար լինել իրենց ընտրած ասպարէզում: Մանասարեան վարժարանը, չարդարացնելով հանդերձ իւր վրայ դրուած մեծ յոյսերը, թիւրբանայի կրթական պէտքերի վերաբերութեամբ ներկայանում է խիստ կարեւոր մի հաստատութիւն, և հէնց այդ տեսակէտից անհրաժեշտութիւն է առաջանում նրա բարգաւաճութեանը և աշխատելու գինի նրան ցանկացուած ուղիի և իւր միասնական կատարելու հնարաւորութիւն տուող վիճակի մէջ:

Վերջին ժամանակներս բաւական յաճախ է խօսուում այդ հաստատութիւնը ուրիշ տեղ փոխադրելու մասին: Թէ ուսումնարանի վարչութիւնն և նրան մօտ կանգնած շրջանները ինչ մտքերով են զեկավարւում այդպիսի մի տեղափոխութեան խնդրում, — մեզ հանգամանօրէն յայտնի չէ, որովհետեւ այդ առիթով խօսք եղած դէպքերում, պատճառների մասին յայտնի ոչինչ չի աւուում:

Որքան էլ հիմնական ու բանաւոր լինեն այդ տեղափոխութիւնը առաջացնող պատճառները, այնուամենայնիւ, մենք կարծում ենք, թէ այդ ուսումնարանի ներկայումս գտնուած վայրը շատ տեսակէտերով առաւել նպատակաւոր մար է, քան այն բոլոր տեղերը, ուր մտածում են տեղափոխել այդ ուսումնարանը:

Իսկ, եթէ յիշաւի, կան ծանրակշիւ պատճառներ, որոնք անհրաժեշտ են դարձնում այդ հաստատութեան տեղափոխութիւնը, — այդ դէպքում, ամենից աւելի նպատակաւոր մար վայրը մենք գտնում ենք Կիլիկիայի կեդրոնական քաղաքներից մէկը, մասնաւորապէս Այնթապ և կամ Մաբաշ:

Յամենայն դէպս մեր երկրի բարօրութեան համար իսկ կարեւոր է

որ ինչպէս Պարսկաստանում, նոյնպէս և Թիւրքիայում բնակուող ժողովուրդները քաղաքակրթութիւն իսկ այդ բանին հասնելու գլխաւոր գործոններից մէկը անշուշտ դպրոցական հաստատութիւններն են:

Որքան աւելանան Կովկասին դրացի երկրներում կանոնաւոր դպրոցական հաստատութիւններ, այնքան աւելի լաւ է մեր երկրի համար:

Հասկանալի է, որ երբ մեզ դըրաւի երկրները քաղաքակրգ վիճակի մէջ են և խաղաղ դարգանում են, այնքան աւելի լաւ է մեզ համար, այդ էլ պահանջում են մեր երկրի սեպական շահերը:

Յուլիսի 1-ից «Նոր-Դար»-ին բաժանորդ գրողները վճարում են 6 բուրջի:

Գ Ր Ո Ն Ի Կ Ո Ն

«Կաւկազ»-ին Պետերբուրգից հեռագրում են, որ, ըստ վերջին տեղեկութիւնների, Կովկասի կառավարչապետ գեներալ-ադիւտանտ իշխան Գ. Ս. Գալցինը Թիֆլիս պետի մենին սոյն յուլիս ամսի 1-ի և 5-ի միջև:

— Կարսից հեռագրում են «Կաւկազ»-ին, որ յուլիսի 29 ին, երկկոյնան ժամը 5-ին, հրդեհ է ծագել այն շէնքում, ուր տեղաւորւած են զինուորական նահանգապետի գլխատունը, քաղաքային ոստիկանութիւնը և հիւանդանոցը: Գրակն սկսել էր տարածուել տանիքի տակ. տանիքի և առաստաղի կէտք քանդել են. կրակը կարողացել են հանգցնել առաւօտեան ժամը ութին: Իրեղենները և թղթերը գործ տանելիս, առաջինները փչացած են, իսկ մի քանի գործեր և թղթեր վնասուած են: Հրդեհը ծագել է ըստ երեւոյթին ոստիկանատան տակ գտնուած հացթուխի հնոցի ծխնաղբից:

— Յուլիսի 10-ին լրանում է այն ժամանակամիջոցը, որ տրուած է ինչեկեր Թուրքիայի քաղաքների ընկերութիւն կազմելու ս. Գալթի լեքան վրայ ֆունդիւրիւթօր շինելու համար, մինչդեռ ընկերութիւնը դեռ ևս կազմուած չէ: Ընդ սմին մինչև այդ օրը Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեանը պիտի ներկայացուի 50,000 ր. գրաւական, որից ներկայացուած է միմիայն 1000 ր.: Ողջհետեւ ընկերութեան ակցիաները շատ դանդաղ կերպով են վաճառուում և հարկաւոր գումարը չկայ յիշաւ գրաւականը ներկայացնելու համար, այդ պատճառով ընկերութեան հիմնադիրները դիմել են Թիֆլիսի օրաւմէյի անանուն ընկերութեան, իսկաւելով, որ նա ներկայացնի քաղաքային վարչութեանը միւսքած 49,000 ր. ի հաշիւ այն գումարի, որ տրամբէյի ընկերութիւնը պարտաւորել է դնել ֆունդիւրիւթօր ընկերութեան ակցիաների կէտք իւր ձեռքն առնելու համար:

— Մի ազդեանով, պ. Կրաւցով, Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեանը տուած մի յայտարարութեամբ խնդրում է իրեն կուպալով տայ 24 տարի ժամանակամիջոցով Կովկասի արօտատեղում 10-ից մինչև 12 զեռետունի հատին պտղատու այգի ձգելու համար: Ընդ. սմին նա առաջարկում է առաջին վեցամեակում վճարել քաղաքին յուրաքանչիւր զեռետունի գետին համար տարե-

կան 2 ր., երկրորդ վեցամեակում—3 ր., իսկ երրորդ և չորրորդ վեցամեակում—5 ր.: 24 տարին անցնելուց յետոյ այգին դառնում է քաղաքի սեպահանութիւն:

— Թիֆլիսի քաղաքային խորհուրդն իւր նոյն նիստում որոշեց քաղաքային վարչութեան տրամադրութեան տակ դնել 2,200 ր. Մուխրանեան կամքին կառուցման նախապատրաստական աշխատանքների համար: Այդ գումարից 1,200 ր. նշանակուած է իրեւ մըըցանակ կամքին ծրագրի կազմելու համար:

— Սև ծովի երկաթուղու կառուցման խնդրը, ինչպէս հաղորդում են մայրաքաղաքի թերթերը, վերջնականապէս վճռուած է: Այդ նոր դիմը, որի կառուցումը ստանձնում է Վաղդիկաւազի երկաթուղու ընկերութիւնը, այս վերջինս պիտի միայնէ Անդրկովկասի երկաթուղիների հետ և սկսուելով Նովոսիլսկի կայարանից պիտի դիմէ դէպի Սուխում և այստեղից ծովեզերքով դէպի Թուափսէ: Այս նաւահանգիստը նոր դիմը պիտի անցնի հիւսիսարեւելեան ուղղութեամբ Կուրան գետի ճիւղերից մէկի հովտով մինչև Վաղդիկաւազի երկաթուղու Արմաւիր կայարանը: Այսպիսի ուղղութեամբ Սև ծովի աղաքայի երկաթուղին անցնելու է հարաւային մասում Սոչիի վրայով, իսկ հիւսիսային մասում կտրելու է Թուրքիայի ամենաարդիւնաբեր տեղերից մէկը:

— Յուլիսի 1-ին Կովկասի գեղաւորութեան ընկերութեան շէնքում բացուեց Ջանգելուրի հանքարդիւնաբերողների Կուրան համաժողովը: Նախագահը, հանքային ինժեներ պ. Զվաշին, իւր ճառի մէջ ասաց, թէ համաժողովի նպատակն է միացնել Ջանգելուրի շրջանի հանքարդիւնաբերողներին, որոնք ցարգ գործում էին բաժան-բաժան և այդ պատճառով վնասուած էին իւրանց շահերը:

— Ճանապարհների հաղորդակցութեան միւնիստրութեան մէջ ներկայումս վերանայու վրայ է ուսուական բոլոր երկաթուղիների վրայ ճեպելովաց գնացքների ընթացքն արագացնելու խնդրի լուծումը:

— Թայլ է արուած Ալեքսանդրապոլի քաղաքային բուժարանը վերածել հիւանդանոցի, որի մէջ սկզբում պիտի պահուի մշտական 10 մահճակալ, հնգը վճարով և հինգը ձրի:

— Թիֆլիսի քաղաքային խորհուրդն իւր յուլիսի 30-ի նիստին հառաւորեց մի իշխցած գնքը, որոնց համաձայն միւր պիտի ծախուի առաջին տեսակը—11 կ., երկրորդ տեսակը—8 կ. և երրորդ տեսակը—6 կ.: Այս որոշումը ներկայացուած է ի հաստատութիւն նահանգապետի:

— Ֆինանսների միւնիստրութեան առեւտրի և արդիւնաբերութեան բաժանմունքն այս տարի տուել է մօտ 2,600 արտօնութիւն ռուս և օտար-երկրացի հնարագէտների: Այդ թուի 3% մասը բաժին է ընկելու օտարերկրացի հնարագէտներին:

Մեծ ԳՐՈՒՄ ԾՆ
ՄՈՍԿՈՒՆԻՍԿԱՆ.—Յուլիսի 15-ին լրանում է ռուս ժամանակակից յայտնի բնիկտրիստ Վ. Գ. Կորոլենկոյի ծննդեան 50-ամեակը: Կորոլենկոն ծնուած է Ժիտոմիր քաղաքում, որի քաղաքային վարչութիւնը սխալմամբ, նրա ծննդեան օրին լաւ տեղեկ չլինելով, յուլիսի 15 ին տօնեց նրա յօրեկանը: Մոսկովայի և Պետերբուրգի պարբերական մամուլը և գրական հաստատութիւնները պատրաստուած են պատշաճ

կերպով պատուել Կորոլենկոյի 50-ամեայ ծննդեան օրը:

— Ոմն Մալախովը՝ ռուս լրագրական աշխատակից պատմում է, թէ ինչպէս ինքը մի քանի տարի առաջ մտադրութիւն ունենալով գրել ռուսաց մեծ վիպասան Լև Ն. Տալստոյի կենսագրութիւնը, դիմել էր իրեն Տալստոյին: Պատասխանը կենսագրողի համար վերին աստիճանի անպատեհի և տխրալի է եղել. «Իմ կենսագրութիւնը կազմելը» — պատասխանել է նրան Տալստոյը իւր 1897 թուի փետրուարի 19-ի մի նամակով, — «չ թէ իմ համակրանքը կշարժէ, այլ ինձ համար շատ զուելի է և ևս կարծում եմ, որ ձեզ համար այդ անօրուտ է, և այդ իսկ պատճառով օգնել ձեզ դրանում ես աւելորդ եմ համարում: Մի կարծէք խնդրեմ, որ ես այդ ապում եմ կեղծ համաստութիւնից, — ես հաստատ հաւատացած եմ, որ իմ անձնագրութիւնը միայն խանգարում է այն գործին, որին ես ցանկանում էի ծառայել, և սրբան աւելի ջնջուի և ոչնչանայ անձնագրութիւնս, այնքան աւելի լաւ կըլինի այդ գործի համար: Թողնեք հանգիստ անձնագրութիւնները և աշխատեք պարզել և մատչելի անել այն ճշմարտութիւնները, որոնք մեր առաջ բացւում են, աշխատեք փաբատել խաւաքը, որ ծածկում է ճշմարտութիւնը, — և այդ այն տոտիճան հարկաւոր և նոր-հապարտ աշխատանք է, որ այլ ևս ժամանակ չի մնում ոչ մի ուրիշ աշխատանքի և առանձնապէս այն տարաբաւանի և դույզ վնասակար աշխատանքի համար, որին դուք ձեռնամուխ էք եղել: Իւր մի ուրիշ նամակում նոյն տարում Տալստոյը գրում էր՝ «Ինչպէս ինչպէս դուք պիտի գրեք իմ կենսագրութիւնը: Դժուար է, մինչև անգամ անկարելի է ձեզ համար 25—30 տարուայ հասակում հասկանալ այն, ինչ որ ես գրացել եմ, երբ ես կրկնակի մեծ էի ապրելով: Եւ ինչի է պէտք»:

ԲԱՆԻՍԿԱՆ.—Թուրք պարսկական սահմանադրից գաղթելով անցաւ շաբաթ Բաքու րաստի սօթ րայ ընտարը — 32 րուի: Երանք րալիս քաղաքը եւ քաղաք իրենց պիւլը միայն, իսկ րիւքս ունեցած շուսնցած թղթղ իս յարձակուող քրկերիս: Երանք թափուած էին և կեղեցու լալուս, բաց երկքի տակ, ասօթի րարով, և ոչք ուշադրութիւն չէր դարձում: Երեւանը բալկու ժողովրդիս մի համաստ քու մար, որը հալու 3 օր բաւականութիւն տայ անօթեան, սօված և հրանդ փախտապահներին: Նոյն երեւանապոլիները դիմեցին գործադալին, որ օթեան տայ նրանց և տշխատէ, որ նւանք սովածաւ շլինին այս հարուստ քաղաքում:

—Նրկորդ ամիսն է, որ տեղիս լուրանները բացուած են և սեպական հաղաւոր տղամարդ և կիս է լողանում ծովում: Սակայն գրսթէ ամին շաբաթ մի քանի խեղդողողող եւ լինում: Այդ բացատրում է նրաով, որ մեր երկու լողարաններն էլ շատ անյարմար են շինուած, այնպէս որ լող չիմացողները չեն կարողանում ցանազանի ջրի իսկական յատակը արեստական ֆայտաշէն յատակից:

ԱՆԴԱՅԻՐԻ պղնձահանքերից.—Յուլիսի 26 ին, ժամը 4 1/2, ին ճաշից յետոյ այստեղ գրացուեց բաւական գորեղ երկրաշարժ ստորերկրեայ սաստիկ դրդրելով: Ուղղութիւնը հարաւից դէ-

*) Шу «Знм-Там» № 115

արդ հարցերն իսկ լուծել հասարակ

«Յոգով»։ Սակայն, կուսակցութեան այժմ
հետադարձեց մեծանալով, առիթնուի է
նաև նրա պատասխանատուութիւնը։
Սոցիալ-դեմոկրատները իրենց 82 պատ-
գամաւորներով այժմ հանդիսանում են
մօտ երեք միլիոն ընտրող ձայների
ներկայացուցիչ և գերմանական կայս-
րութեան կազմակերպւած կուսակ-
ցութիւնների մէջ գրաւում են երկրորդ
տեղը, առաջին տեղը տալով կաթոլիկ
կեղծերին։ Սկսած 1898 թ. այդ միե-
նայն կուսակցութեան է պատկանում
Բէլիստագի նախագահութիւնը։ Համա-
ձայն աւանդական սովորութիւնների
փոխ նախագահը պէտք է լինի այն կու-
սակցութիւնից, որը ձայների բազմու-
թեամբ երկրորդ տեղն է գրաւում։
Այդպիսով բէլիստագի վեհաժողովը
գտնում այն կուսակցութեան ներկա-
յացուցիչը, որը երկար ժամանակ հա-
մարում էր օրէնքից դուրս։ Սոցիալ-
դեմոկրատները առաջ գրաւած է շատ
դժուարին խնդիր։ Կայսրաւոր է կամ
հրաժարուի իշխանութեան և ազգե-
ցութեան զգալի մի մասից, որպէս զի
հաստատում մնացած լինի իւր վար-
դապետութեան, և կամ թէ հաստա-
տուելով միտպետական օրենքի մէջ,
հարկադրուած է իրեն ներկայի վը-
տանգաւոր կացութեան։

ՆՈՐ-ԳԱՐ, — Ի ԶԵՆՈՒԹՅՈՒՆԻՐ
(ՌԵԴԱԿՏԻ ԶԵՆՈՒԹՅԱՆ ՊԵՐՏԻՆԵՐԻ ԿՈՒՆԻՍՏԻՆԻՆԻՐԻ)

Յուլիսի 1-ից
ՌԵԴԱԿՏԻ.— Զարալիսի գաւառի Լաւ-
ցի գիւղում աւրուեց 300 տուն, եկեղե-
ցին, պիղպակներ բնակարանը, պո-
տային բաժանմունքը և օդատունը։ Կան
մարդկային զոհեր։

ՆԻՅՈՒՆԻՐ.— Բուրգարական նաւատոր-
մի կառավարիչը յանձնաժողովի հետ
ընդհանուր ներկայի նաւադործարա-
նում բուրգարական իշխանի համար
պատրաստել տուած զբոսաճակովը։
Սա առաջին դէպքն է, որ օտարերկր-
ցի մի կառավարութիւն Ռուսիայում
նաւ է շինել տարին։

ՀՈՒՄ.— Գալի ոյժերի սպառումը
շարունակուի է։ Վիճակը ծանր է։
անմիջական վտանգ չկայ։

ԼՈՒՆԻՐ.— Գաղափարներին ժողովը
Հնդկաստանի գործերի ենթ-քարտու-
ղար լորդ Համիլթոնը հաղորդեց, որ
կառավարութիւնը նախապատրաստու-
թիւն է տեսնում ուղարկելու բրի-
տանական կամիսարներ, որոնք պէտք
է հանդիպեն Դալայլամայի լիա-
զօրներին քննելու համար Հնդկաս-
տանի և Տիբեթի միջև օսմանները
օրոշելուն և երկու երկրների միջև
առևտուրը զարգացնելուն վերաբերելու
խնդիրները։

ԲԵՐԼԻՆ.— Ստորումիցայի բուրգարա-
կան միտրապոլիտ Գերարդիս սուլթա-
նի իրաւունքով աղաւթուած է օսմանե-
րութեան հոգեւորութիւնից և նորից ճա-
նաչուած է նրա հակեր կոչումը։

ՍՈՖԻԱ.— Գ. Պոլսից ստացուած տե-
ղեկութիւնները խիստ հանգստացուցիչ
են։ Դուռը Մակեդոնիայի բնդահանու-
նահանգապետներին յիշաւ պատուիրել
է հնարաւոր եղած ամեն միջոց գործ
դնել իրենց գրութիւնը և բնակ-
չութեան կեանքն ու անպարտու-
թիւնը բարելաւելու համար։ Բուրգար-
ական կառավարութիւնն իւր կողմից
աշխատեց զարգացնել և պատեւազ-
մական պատրաստութիւնները, այլ և
զարգացնել է տալիս պատրաստների
ամեն տեսակ գործողութիւններ։

Գ. ՊՈԼԻՍ.— Ռուսաց և աստորիա-
նիցարական գիւղատնտեսներ Դրան
ուշադրութիւն դարձրին Ուսթիւրի վի-
լայէթի արեւելեան գաւառների զինուո-
րական անձերի, քաղաքացիական պաշ-
տօնեաների և մահմետականներից ու-
մանց վայրագութիւնների վրայ։ Վեր-
ջերա այդ գաւառներն էին այցելել
Լուսապ և աստորիա-նիցարական հիւ-
պատոնները, որոնք պահանջել էին
պատժել յանցանքներին։ Դուռը այդ
ստիպելու ուղարկեց մի քանի յանձնա-
ժողով բաղկացած զինուորական և գա-
տական պաշտօնեաներից։ Դիւստր վի-
րատեաւոր Հիւլի փաշան անձամբ շրջեց

Կուսակցութեան, Իշխանի, Կարտուլի, Կոչանի,
Գալանի և Մալի Գալանիայի գա-
ւառը։

ՀՈՒՄ.— Գիշերը պայք մի քանի ան-
գամ փոխեց. ժամանակ առ ժամանակ
կորցնում էր գիտակցութիւնը։ Ոչ մի
յոյս չկայ, թէ լաւանայ։ Վիճակը վե-
րին աստիճանի ծանր է։

ԵՕԿՈՒՄԸ.— Միլիտարական ճգնա-
ժամը լուծուած է։

ԼՂՈՎ.— Բաղմաթիւ տեղեր արեւմ-
տեան Գալիցիայում հեղեղուած են։
Կրակովի շրջակայում ամեն ինչ ջրի
տակ է։

ԼՈՒՆԻՐ.— Ժամանակաւ տարածուած է
2-րդի գրեթէ բոլոր նաւահանգիստնե-
րում։

ԱԹԵՆ.— Գաղափարներին ժողով-
ում Ռաբլլին ծանօթացրեց նոր միջիս-
տրութեան ծրագրի հետ։ Ժողովը մի
ձայն փաստութիւն յայտնեց միլիտ-
արութեան և բնութեան պատգամա-
ւորների թիւը 233-ից 198 ի իշնցնող
օրինակներ։

Գ. ՊՈԼԻՍ.— Սուլթանը հրամայեց
բանալ բուրգարական եկեղեցիները։
ԲԵՐԼԻՆ.— Խիստ ցնծալիս ընդու-
նելութիւն ցայ տուեց երէկ ապա-
նիւրի կողմից ժողովարանում թագաւոր
Պետր I-ին, որը գնացել էր սպաների
սարքած երեկոյթը։

ԲԵՐԼԻՆ.— Նենագովիչը, Գիտը
թագաւորի քեանդին, մեկնում է Գե-
տերբուրգ պատրաստութիւններ տես-
նելու արքայական պրինցներին և
պրինցեսսին Սերբիա բերելու համար։

Յուլիսի 2-ից
ՊՈԼԻՍ.— Ազգային անախմբութեան
առիթով Լոնշանի դաշտում տեղի ու-
նեցաւ զորահանդէս։

ՊՈԼՏԱ.— Իշխան Տիւր Լեւ-
սաւրի հետ իւր ունեցած տեսակցու-
թիւնից յետոյ, դարձաւ չի կամենում
ընդունել անկախական և ճապարակա-
նաւատարմութեան, գաղափար բե-
րելով իւր հիւանդութիւնը։

«НОВ КРАЙ»-ը ապացուցանում է Ա.
Բեկեթի նոր ծրագրուած երկաթուղի-
ների անկախութիւնը։

ՀՈՒՄ.— Երեկոյեան ժամը 8-ն բիւ-
լէտէն. «Հարկերից թոյլ է հիւանդի
ոյժերը հեղեղեց Գալափարաւոր նուա-
ղում են»։

Գ. ՊՈԼԻՍ.— Երգարեւանը նորոգեց
դրան արած իւր առաջադրութիւնները
ի մասին ձեռնարկուած քաղաքների
ու հիւղեցական գործակալների և
խոստում է առել նրանց անմիջապէս
արձակելու ինչպէս նաև եկեղեցիներն
ու ուսումնարանները հովանաւորելու։
Դուռը խոստացել է նմանապէս գաւա-
ռական ինչ-ինչ առանձնաշնորհումներ
միայն թէ վերջ տրուի կոմիտեաների
հրոսակային գործունէութեան։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ.— Ս. Պրատ Вѣстн.—
ում տպուած է. Բարձրագոյն հրամայ-
ուած է Եւրոպական Ռուսիայի 4—6
նահանգներում հիմնել օստիկական
պահպանութիւններ, արդիւնաբերական
ձեւերով իրենց մէջ հաստատել
ստորադասները. տպուած է նմանապէս
Բարձրագոյն հրովարտակ, որով հրա-
մայում է գործի ու նաւատորմի պէտ-
քերը լրացնելու համար 1903 թ. վեր-
ջին 320732 մարդ։

ԹԵՐ ԵՒ ԴԵՍ
ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԿՐՈՒԹԵԱՆ

2-րդ լրագրի № 95 ում Անայիցայից
գրուած «Գալանի» ստորագրութիւն
կրող նամակին պատասխանում են.
Գալանի ասում է, որ ես իբր ոչ հո-
գեւոր կառավարութիւն և ոչ վիճակա-
յին կոնստիտուցիոնալ ձեւ ճանաչում։ Սխալ
է, ես նրանց իրաւունքներն օրէնքի
որոշած սահմանում ճանաչում եմ,
պարտաւոր եմ հնազանդել։ Բայց ես
չեմ ընդունում նրանց այն գերիշխա-
նութիւնը, որը դուք էք հասկանում.—
անպայման շնորհաւորութիւն և կու-
րէն նրանց բոլոր հրամանները կատա-
րել և այլն։

Տիւրք օրէնքի տրամադրութեամբ
(XI հատ. 1 մաս. 1225 և 1229 յօդ.)
եկեղեցական կայքերի մասնաւոր կա-
ռավարութիւնը ինչ և միայն ինչ է
վերապահուած և ուրեմն կոնստիտու-
ցիոնալ թէ հրամայել է մայիսի 2-ին
նշանակուած մեր եկեղեցու կալուած-
ների պատգամաւորութեան մեծ գործի-
չիսանունը, դա օրինաւոր չէ, իսկ օ-
րինական սահմանաւ չեղած հրաման-
ները ոչ որի համար պարտաւոր չեն.
Ո՛վ է միջաւորը, որ մինչև այժմ ե-
ղած կրէցփոխանները իրենց իրաւունք-
ներն ու պարտականութիւնները չեն

կարողացել ճանաչել, նրանց ու ծխ-
կաններին թոյլութեան ու անտարբե-
րութեան պատճառով, կոնստիտուցիոնա-
լ ստիպուել է չունեցած իրաւունքների
տէր գտնուել։ Այդ կորցրած իրաւունք-
ների յետ առնելու ցանկութիւնն այն-
քան խորթ է ձեզ համար, որ դա ա-
պօրինութիւն էք կարծում։

Որովհետեւ դուք կոնստիտուցիայի ինչ
դրկած համարաւոր թղթերով էք խօ-
սում և այդ հարցովն հետաքրքրուած,
ուրեմն և պարտաւոր էք գիտնալ, որ
կոնստիտուցիոնալ իւր 1579 համար թղթ-
ով ի միջի այլոց զրում է ինչ և
այս, որ համաձայն ս. Փրկիչ եկեղե-
ցու երէցփոխանի № 46, 47 յա-
տարարութիւններին կոնստիտուցիոնալ ի
նկատի ունենալով նոյն եկեղեցու կա-
րիքի պատգամութեան գործի կարե-
ւորութիւնը, իւր փաստաւանին առա-
ջարկել էր փաստաւանական խորհուրդ
հրաւիրելու։ Նոյն թղթի մէջ կարդում
ենք, որ պ. պ. Քալանիսյանը, 2-րդ ան-
գամ ինքնուրուշ հաստատութեամբ
ների վկայութեամբ գաղափարութեան
գործը լաւ է տարուած և ապագայ
պաշտպանութեան ծրագրին էլ գոհա-
ցուցիչ է։ Այդ թղթից պարզ հասկա-
ցում է, որ կոնստիտուցիոնալ էլ ինչ տէր
է ճանաչում այդ կայքերի գաղափար-
ութեան գործին, որի յայտարարութեան
նպատակն առաջին անգամ է միայն
այդ փաստաւանական խորհուրդը նոյն
թղթի անկողի դրա համար կոնստիտու-
ցիայի ձեւագրով ծախսուած է 400 ռուբ-
լի։ Նրան դուք այդ ծախքը կորուստ
կհամարէք, բայց գործին տէր եղող
մարդկանց համար դա անհրաժեշտ է.
Համարում եմ, որ եթէ մեր սեպհա-
կանութիւնն այդպիսի վտանգի մէջ
լինի, դրանից աւելի մեծ ծախսեր
կանխենք։

Այդ գործի ժամանակ իմ անձնակա-
նին ծախսելու համար 200 ռուբ. մա-
սին ծախական ժողովում խօսք անգամ
չի եղել, երբի ձեզ այդպէս էք ձեռն-
տու եղել։

Ասում էք, որ համախոհներն հետ
ինչ որ ուզում եմ՝ այն եմ անում։ Կա-
րող էք, մի քիչ թէ շատ, յայտնի գործ
ցայ տալ, որ ես առանց ծխականների
կանգնել կատարած լինեմ, որն քեզ հա-
նուր դժգոհութեան առիթ էր կարծիք
Այն ժողովը, որին դուք օրինակ էք
բերում կարծիք թէ դժոխական չէր և
բաւ ամենայն խօսքի պատգամութիւն
էր տրուել և այս անգամ՝ Երբ ես
այնտեղ կարգադրի կոնստիտուցիայի №
1483 թղթով, ինչու դուք այնտեղ
չընդգրեցէք ժողովի ապօրինի քայլերի
դէմ և այժմ լրագրի մէջ էք գրում։
2-րդ կէտնային խօսքն աւելի նշանա-
կութիւն ունի, որով կարող կլինէիք
գոնէ մի մասին համոզել մուրաւա-
ճանապարհից յետ դառնալու։ Ինչու
էք առաջադր մենակ իմ համախոհնե-
րն թողնում։ Այս էլ իմացէք որ այդ
ժողովը բաղմամարդ էր—135 հոգի։

Գրում էք, որ իբր թէ Բարձրագոյն վար-
դապետը միայն այժմ է հառակացի իմ
փաստաւոր ընթացքը և ցանկացել է
իմ ապօրինի և առանց թոյլտուութեան
գործերին առաջն առնել և շտապաբար
փոքրի շարժելու արգելք դառնալ։
Բայց պարսպի շինութիւնը ես ուրիշ
գործ դեմ ես արած չունիմ։ Գարսպի
շինութիւնը տուած է աճուրդով, բայց
ինձանից դրա վրայ հոգաբարձուներ
էլ կան նշանակուած, էլ ես որտեղ
կարող եմ փոքրի շարժել։ Դուք պար-
տաւոր էք ցայ տալ իմ փաստաւոր
ընթացքը, շտապաբար փոքրի շարժե-
լու և այլն, եթէ ոչ դրանք կհամարեն
լու խօսքերը զանազան մութ նպատակ-
ների համար, որոնց տրեքն յայտնի է.
Ինչ վերաբերում է Բարձրագոյն վարդապե-
տի և իմ մէջ պատահած առանձնութեան
և հետզհետէ յարաբերութիւններին
լաւանդուի, դա ունի իւր տոնանքն
ներքին պատճառները, որոնց մասին
էլ վզբւմ, եթէ Բարձրագոյն վարդապետն
իշխանից կտայ իմ կարծիքով քա-
ղաքավարութիւնն այսպէս է պահան-
ջում։

Երէցփոխան՝ Խ. Չիլիկլարեան
Անայիցա, 15 յունիսի

*) Այդ հերքումն տեղ տալով մեր կողմից ոչ
մի նկատողութիւն չենք ուղարկում անկ մինչև որ
գործը պարզուի։ Խմբ.

ՆՈՐ-ԳԱՐ

Ձեռնարկան թերթերի տեսիլով, Ստոր-
հայում խնդիր է յարցուած հաստ մարդ-
կանցից տուրք վերցնելու, այս տուրքը պա-
ճառաբանում են նրանով, թէ նա, ով դա
հաստ է և ծանր, լաւ է կերակուրում. իսկ
ով լաւ է կերակուրում, լաւ է պէտք է վճարել.
Այդ տուրքից միայն նրանք կարող են ա-
զատ լինել, որոնք կշռում են 125 ֆունտ
տեղ պակաս 125—180 ֆունտ կշռողները

պէտք է վճարեն իրենց կշիռ համաձայն. իսկ
180-ից աւելի կշռողները 2 անգամ աւելի, քան
առաջինները։

Աթէնքի նորաօդ գեղեցկութիւնները զաղա-
նի միութիւն են կայացրել և պատերազմ են
հրատարակել տղամարդկանց դէմ, որոնցով
շամուսնային Այդ գաղափարը միութեան մա-
սին յաջողուեց իմանալ աթէնքի մի օրեր-
դէց, որը խոստովանել էր իւր իւր ծնողներին
թէ ինքն ևս պատկանում է այդ գաղափարու-
թեան և երգելու է շամուսնային։

Խմբագիր հրատարակիչ՝
ՍՊԱՆԻՍՏ ՍՊԱՆԻՍՏԻՆԻ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍՏ

Պետերբուրգի 1 յունիսի	
Վերսիլի կուրսը երեք ամսով.	
Լոնդոնի վրայ.	93,80
Բեռլինի » 100 մարկի	
Պարիզի » 100 ֆրանկի »	37,32 1/2
Վերսիլի կուրսը չէրեքով	
Լոնդոնի վրայ.	94,50
Բեռլինի »	46,30
Պարիզի »	37,60
Ռուսիայի գրանդուր.	5—6 1/2
4/10 օկուսական ունեւոր.	98 1/2
4/10 պետական փոխառութիւն.	100 3/4
4 1/2 1/2 ներքին փոխ. 1893 թ.	—
4/10 գրաւութիւն. պետ. առն.	105 1/8
կալ. բանկի.	95
5/10 ներք. խաղ. փոխ. 1864 թ.	446 1/2
5/10 ներք. խաղ. փոխ. 1866	339 1/2
5/10 խաղ. փոխ. պետ. առն. կալ. բանկի	286
5/10 օրա թ. քաղ. վարկ. ընկ.	96
5/10 թ. քաղ. կալ. բանկի	92 1/2
5/10 »	382
5/10 »	101
6 1/2 »	36
Անգլիաներ Բազուի նաւթ. ընկ.	
» Գաւառներ.	3325
» Մանիլայեան և ընկ.	185 1/2
Փայիք եւր Նորլ.	9300
Անգլիաներ.	465

*) Առանց Գիւլիգեղի 500 ռ.
*) Առանց Գիւլիգեղի 25 ռ.

Տ Ե Ղ Ե Վ Տ Ո Ւ

ԱՆԻՐԱՊԿԱՍՏՆԵՆ ԵՐԱՍՏՈՒՂԻ

Պէտք 1903 թ. ապրիլի 18-ից (ժամերը նշա-
նակուած են Պետերբուրգի հաշուով, փակա-
գծերում թիֆլիսի հաշուով)

Մարդատար արագ զնացք № 1 թիֆլիսից
Բաթում մեկնում է առ. 9 ժ. 39 (10 ժ. 37 ժ.)
հասնում է Բաթում երեկ. 8 ժ. 03 ժ. (9 ժ. 01 ժ.)

ԹԻՖԼԻՍԻ ԲԱԶԱՐԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

սրանով յայտարարում է, որ շէնք է պահանջուած քաղաքային
անդրադարձի համար քաղաքի կեդրոնական մասում։ Տեղեկութիւնների
համար գիմել քաղաքային վարչութեան անկամ իշխ. Վ. Ն. 2-րդ երկրորդին
(198) 3—2.

ԱՌԵԿՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ, ԼԵՐՄՈՆՏՈՎՍԿԻՍ ՓՈՂՈՑ № 9

Ցանկացողը ունենալ իրենց առևտրական գործերի համար ուսման
ընթացքին աւարտած աշակերտներ և աշակերտութիւններ թող բարե-
հաճեն գիմել կուրսերի հիմնդիր Ս. Մանուկեանից։ Աւարտողներն
ստացել են մասնագիտական առևտրական կրթութիւն, Կովկասի ու-
սումնարանական շրջանի հոգաբարձուից հաստատուած ծրագրի հա-
մաժառ, և ունին օրինաւոր ատտեստատներ։

Ընդունելութիւններն սկսուելու են սեպտեմբերի 1-ից։ Կուրսերի
ծրագրին ու կանոնները կարելի է տեսնալ ծրագրէս կուրսերի հիմ-
նողի բնակարանում։ Օտարապաշարացիք դիմում են՝ Тифлясть, учре-
дителю Коммерческаго Курсовъ С. П. Мануэляну.

881 12—2

Տօնական Գուրմերի համար Եւր յոյս տեսած

Գեղարուեստական ալրո, Յովհաննէս Ալյա-

գովակու յիշատակին, ամենաթանկագին փողոկերայ և գեղա-
յին թղթի վրայ 14 տպագրական թեր-
թից բաղկացած մեծադրված 27 անու. մեծութեամբ, 60-ի չափ պատկերներով
և գեղանկար փնտկաներով նորագոյն ոճով։

Բաղկացած է երեք գլխաւոր բաժանմունքներից՝ 1) կենսագրա-
կան—գեղարուեստական, 2) նկարչական և 3) երաժշտական։ Այլոքին
մասնակցում են թէ հայ և թէ օտարազգի յայտնի նկարիչներ ու երաժիշտներ։
Գինն է առանց կադմի 3 ռ, 50 կ. ճանապարհածախսով 4 ռ. Զերեկ կադ-
մով—4 ռ. 50 կ., ճանապարհածախսով—5 ռ.

Ուղարկում են նաև վերագիր վճարով միմիայն նրանց, որոնք կանխիկ
վճարած են 2 ռուբլի.
Հասցէ.— Ս. Петербургъ. Васильевск. Остр. 7 линия д. 54, кв. Д. Окроянда. 34—31